

1985

Månedens tekst

Det er os der frembringer produktionsresultatet

Når Jan Andersen, DKP og Tillidsmandsringen, taler for de aktionerende i Nørrebrohallen, følger han taletraditionen i det republikanske Rom for 2000 år siden, noterer Ole Togeby, i denne analyse af en politisk tale. »Sådan serverer man det kendte så det virker nyt, det selvfølgelig så det er medrivende«

Hvad er det der gør at nogle talere slår bedre igennem end andre?

Hvorfor lader flere mennesker sig rive med af nogle end af andre?

Disse spørgsmål kan man prøve at få besvaret ved at undersøge hvordan Jan Andersen, som er med i Tillidsmandsringen og DKP, talte ved de store demonstrationer og møder i forbindelse med overenskomstindgrebet i foråret. For det var hans linje der slog igennem, det var ham der stod i centrum for det der blev organiseret, det var ham der bl.a. med sine taler fik revet folk med.

Bl.a. på et stort møde i Nørrebrohallen et par dage efter den store demonstration på slotspladsen, holdt Jan Andersen en større tale. Han var indledningstaler og skulle som sådan ridse hele situationen op og samtidig fremlægge den plan for de videre aktioner som han gik ind for.

Han stod som organisator i den situation hvor han havde fire former for

modstandere: han havde selvfølgelig først og fremmest den konservative regering og arbejdsgiverne som modstandere. Det var regeringen der havde grebet ind i overenskomstsituationen med et lovindgreb, og det var arbejdsgiverne der fik fordelene af lovindgrebet; men det var ikke dem han holdt talen for, så disse modstandere var den fælles fjende for alle i salen.

I salen havde han tre forskellige modstandere: han havde først og fremmest demobiliseringen som modstander, dvs. frygten for at alle de andre skulle blive trætte og give op. Så skulle han holde sig klar både af højrefavigelser og af venstrefavigelser i forhold til den politik som han stod for: højrefavigerne var LO-toppen som ville lave annoncer og ellers vente til kommunevalget, og venstrefavigerne var bryggeriarbejderne der synes at han ikke gik hårdt nok frem og satte tempoet i aktionerne ned på et tidspunkt hvor det skulle sættes op.

Hvordan løste Jan Andersen så den opgave at holde en tale der kunne føre ham mellem disse klippeskær til højre og venstre, over stormfuldt konservativt hav mod sikker havn med 35 timers arbejdsuge? Han gjorde som enhver politisk taler med respekt for sig selv, har gjort i de sidste 2000 år, han talte om mål og midler for den politik som han gik ind for. Lige siden Cicero udfærdigede en lærebog i retorik og heri specielt beskrev hvorledes man skulle holde en politisk tale, har der i den vestlige verden været en helt fast tradition for hvorledes man skulle tale i politiske forsamlinger (i Østeuropa har man en anden tradition, en tradition fra Byzans for meget lange taler). Når gode talere som Nixon eller Carter eller Reagan holder en tale for den amerikanske kongres, eller når Ritt Bjerregaard taler for en samling socialdemokrater i Oslo – eller altså når Jan Andersen taler for de aktionerende i Nørrebrohallen, så følger de de samme

mønstre, som er dem der er fastlagt af taletraditionen i det republikanske Rom for 2000 år siden.

En af de vigtigste regler i denne taletradition, det er mønstrene til hvilke steder man henter stof til at belyse et problem, disse »steder« kaldes efter de græske ord for »steder«: *topoi*. Og de *topoi* som Cicero anbefaler i sine lærebøger er de steder hvor også Jan Andersen søger sit stof når han skal tale til Nørrebrohallen. Når det drejer sig om en politisk tale er det *topoi* som: hvilken *politik* skal vi føre, for at nå de *mål* vi har, med de *midler* som vi råder over. Og hvert af disse 3 punkter kan så igen underinddeles: *målet* kan enten beskrives som de positive mål vi stræber imod, eller som de negative tilstande som vi bekæmper: at stræbe efter frihed er f.eks. det samme som kæmpe mod den ufrihed som vi støder på. Men ser man bort fra disse to forskellige måder at formulere de samme mål på, kan man skelne mellem forskellige former for mål: man kan stræbe efter *det nødvendige*, dvs. *liv og frihed*, man kan stræbe efter *det rigtige*, dvs. *det almengyldige, næstekærlige og rimelige, fred og retfærdighed*. Målet kan også ses beskrevet som *det rosværdige* (dvs. det der roses af flertallet, folket, autoriteterne, forfædrene eller af efterkommerne) eller som *det fordelagtige* dvs. *profit, belønning og nydelse*.

Ole Togeby, f. 1947, lektor i dansk sprog ved Københavns Universitet

Politikken vil ofte blive beskrevet ved hvilke *planer* den består i (f.eks. *handling, beslutning, enighed og alliance, gunstige lejligheder*) og ved hvilke *alternativer* der er til denne plan; og så kan man sammenligne *fordele og ulemper, konsekvenser og omkostninger* ved disse forskellige planer. Endelig vil *midlet* blive beskrevet ved hvilke *ressourcer* hvilke *evner* og hvilke *forudsæmninger og resultater* »vi« råder over i situationen.

Og det er lige præcis hvad Jan Andersen taler om. Man kan nok bedst kort beskrive hvad han taler om ved at vise hvorledes han har disponeret sin tale:

I. Indledning: (den aktuelle anledning)

A. Medierne fordrejede hvad der skete på Slotspladsen.

B. Vi må diskutere hvordan vi fortsætter kampen!

II. (Situationsens *forudsæmninger*.)

A. Den hidtidige kamp har givet store *resultater*.

B. *Målet* var at fjerne Schlüters *tvangslove* og skabe *gode vilkår* for arbejdere og arbejdsløse.

//klapsalver//

C. Vi har *styrke* til det nu selv om mange er gået på arbejde igen.

III. (*enigheden*)

A. LO og FTF skal med i den *folkelige* bevægelse mod Schlüter - og ikke samarbejde med DA i Arbejdsretten;

B. Pædagogernes demonstration herimod var befriende.

//klapsalver//

C. Stop det nu!

IV. *Planen* for de videre aktioner:

A. Vi kan *ikke vente* til kommunevalget;

B. Vi må indkalde til en konference,

C. vi kan skabe nye højdepunkter i kampen:

1) 1. maj. //Øv fra bryggeriarbejderne//

2) vi laver et *landsdækkende* tillidsmandsmøde:

a) ikke i dag fordi provinsen mangler;

b) vi laver et møde tirsdag i Odense hvor vi diskuterer datoen

c) vi vil nemlig ikke lave en landsdækkende konference for københavnere.

V. *Vores mål* er:

A. at få fjernet *tvangslovene*,

B. 35 timers arbejdsuge,

C. *enhed* i arbejderklassen,

D. at fjerne Schlüter.

//bragende klapsalver//

(Parenteserne er tilføjet af mig for at angive hvad der samler det jeg har ført sammen til et afsnit, fremhævelserne er selvfølgelig også mine.) Som man kan se er alle de emner Jan Andersen tager op, emner der også står i Ciceros katalog; jeg har fremhævet de ord der direkte er *topoi*, på afsnitsniveau: *forudsæmninger, enighed, plan, mål*. Men også i alle underafsnittene er der emner som står i kataloget: *tidligere resultater, tvangslove, gode vilkår, vores styrke, LO og FTF (som forrædere), pædagogerne (som allierede), ikke vente til kommunevalget (og dermed lade en lejlighed gå fra sig), ikke gøre noget før der er enighed mellem fagforbund fra hele landet*.

Men til gengæld er der nogle af de traditionelle *topoi* som Jan Andersen ikke tager med, og det siger nok så meget om hans tale, som de *topoi* han har med. De mål som Jan Andersen beskriver er snarest at vi stræber efter *det fordelagtige* (35 timers arbejdsuge, flere penge til arbejdere og arbejdsløse) og *frihed* (nemlig for tvangslovene og indgrebet mod den frie forhandling). Derimod er der kun enkelte hentydninger til det rosværdige og flertallets beslutning (den folkelige modstand mod Schlüter), og der er slet ingen eksempler på at Jan Andersen stræber efter *det rigtige* (det gode, det retfærdige og det rimelige, det næstekærlige). Dette er kamp, det er ikke moralfilosofi. På den anden side skal det da også siges at det fordelagtige, som Jan Andersen ønsker for arbejdere og arbejdsløse ikke er beskrevet som *fordele*, men som *frihed* for manglerne.

I omtalen af *politikken* som skal føres, kan man hæfte sig ved at der intet nævnes om omkostningerne ved den valgte plan: *planen* (nemlig den om at holde et møde som skal forberede et større møde) sammenlignes nok med alternativerne (vente til kommunevalg, og landsdækkende møde nu og her - eller måske i morgen) men ikke med hensyn til konsekvenser og omkostninger. På den måde er kritikken af højreafvigelsen teknisk og kritikken af venstreafvigelsen moralsk, og oven i købet ironisk (et landsdækkende møde for københavnere). Jan Andersen gennemfører altså ikke her en egentlig afvejning af *fordele og ulemper* ved de forskellige planer for de videre aktioner, han fordømmer kun venstreafvigerne som udemokratiske. Jeg kan kun tolke denne mærkelige mangel som udtryk for 1) at Jan Andersen ser mobiliseringen, det at holde gejsten oppe hos de fremmødte, opildnelsen, som det primære mål, og 2)

at han føler sig mest trængt af venstreafvigelsen, siden han bruger så meget krudt på at afvise den med moralske argumenter (hele IV, C). Og da han faktisk kom igennem med sine synspunkter, må denne hans vurdering åbenbart have været rigtig.

En anden side af Jan Andersens måde at tale på skal også nævnes her. Han kan skrue sine sætninger sammen således at det som alle ved, kommer til at lyde som nyt og spændende som om mange ting på en gang indgår i den sammenhæng han skaber. Jeg omtaler det som et fif, for når man ser *det* på tryk, som ellers var talt over en mikrofon til en talstærk forsamling, så fordamper noget af væsentligheden. Her kommer et eksempel på denne retorisk effektive måde at bygge sætninger op på; citatet er fra II, A og B:

Og derfor så er vores opgave nu at fortsætte kampen, og diskutere hvordan vi kan fortsætte kampen. Vi ved at de andre har de fleste penge. De er gudhjælpemig så grove at de netop i disse dage begynder at meddele noget om deres milliardprofitter, som de har tjent på vores rygstykker i 1984; men selv om de måske nok har de fleste penge, så er det OS der bestemmer hvornår produktionen skal gå i gang, det er OS der frembringer produktionsresultatet, og DET har vi også belært Danmark om i disse dage. Det vi har gjort, det er jo at fortælle -- HVEM det er der sikrer deres profitter, at det er vores arbejde på landets arbejdspladser -- AT det er arbejdende mennesker der er baggrunden for landets rigdom og hverken Poul Schlüter eller Dansk Arbejder / Arbejdsgiverforening eller andre af de kumpaner som har lavet tvangslovene.

Jeg tror det er en god erfaring at have; jeg tror det er en nødvendig viden at have om befolkningen i Danmark, og jeg tror det er noget af det som vi kan bygge videre på, og som kan gøre at det stoppe stød som vi nu har sat ind mod Schlüters evindelige overgreb på den arbejdende befolkning, det som han har gennemført i de to år: med indgrebet i dyrtiden, med indgrebet i taktreguleringen, med indgrebene i vores ledige, langtidsledige og mange andre kolleger, at de grove lovforslag som betegnede en offensiv fra de borgerlige, den offensiv som de kunne starte på baggrund af at de fik foræret regeringsmagten af socialdemokraterne, at den offensiv er nu bragt til standsning, og at det vi beslutter nu, det er at rulle Schlüter tilbage, at genvinde de ting som han har stjålet fra os, at sikre at alle hans sorte forslag, de bliver taget af bordet, og

vi sikrer: AT vores langtidsledige ikke skal gå og frygte morgendagen, AT de som har mistet de 19% i realløn fordi understøttelsen ikke er blevet forhøjet siden 82, at de skal genvinde deres realløn, AT vi skal sikre at alle deres rammer som de forsøger at nedlægge i deres forslag, de skal kastes ad helvede til, og at sikre at alle lavtlønnede de bliver sikret i den kommende periode.

//Massive klapsalver//.

Der skal et godt åndedrag til sådan en periode uden punktum og nedadgående afslutningstone. Men det har han, Jan Andersen. Han sikrer også at vi alle er med ved hyppige parallelismer, f.eks.

at fortsætte kampen,
og diskutere hvordan vi kan fortsætte kampen.

Vi ved at de andre har de fleste penge...
men selv om de måske nok har de fleste penge,

så er det OS der bestemmer...
det er OS der...
AT det er vores arbejde på landets arbejdspladser --

AT det er arbejdende mennesker der...

Jeg tror det er en god erfaring at have;
jeg tror det er en nødvendig viden at have...
og jeg tror det er noget ...

med indgrebet i dyrtiden,
med indgrebet i taktreguleringen,
med indgrebene i...

at de grove lovforslag ...
den offensiv som de kunne starte...
at den offensiv er nu bragt til standsning,

at genvinde ...
at sikre ...
og vi sikrer:
AT vores langtidsledige ikke ...
AT de ...
AT vi skal sikre ...
og at sikre ...

Men det interessante ved hele denne sætningsbygning, det er jo at der ikke siges noget som helst nyt eller vigtigt, alle de emner der omtales, er kendt af alle de tilstedeværende i lokalet: alle kender jo godt Schlüters evindelige overgreb, og de andre talere ved mødet, holder sig da også for gode til at nævne dem igen. Og havde Jan Andersen blot remset dem op som for at fortælle om dem, så var der ikke blevet klappet bagefter:

Schlüter har lavet følgende overgreb på den arbejdende befolkning i de sidste to år: han har grebet ind i dyrtiden, i taktreguleringen, i vores ledige, langtidsledige og mange andre kolleger, han har lavet grove lovforslag og det betegnede en offensiv fra de borgerlige, de fik foræret regeringsmagten af socialdemokraterne.

Men ved rent syntaktisk at spænde alt hvad der siges fra *jeg tror det er noget vi kan bygge videre på* og *til periode* sammen i en hovedsætning, så sætter Jan Andersen alle disse emner i sammenhæng med kampens tidligere resultater, med situationen og med egen person (*jeg tror*). Alle emnerne kastes som i et hulspejl ind mod midten som er dette møde, denne tale, denne sætning. Dette er kampens krumtap. Og han får sin belønning i form af klap.

Kan man bagefter skrive det ud og se det på tryk, kan man se at Jan Andersen jo får faktisk sagt at *det stoppestød som vi nu har sat ind... at den offensiv er nu bragt til standsning* -- og det er jo mildest talt ikke meningen. Der er med garanti heller ikke nogen i salen der har opfattet det således. For sammenhængen -- i syntaksen, og derfor også i virkeligheden -- er så lang så ingen kan overskue den. Men alle hører at Jan Andersen kan -- han kommer jo faktisk syntaktisk rigtigt ud af sætningen. Han kan spænde vidt den mand.

Sådan serverer man det kendte så det virker nyt, det selvfølgelig så det er medrivende.

Jan Andersen

